YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (laajennettu neljäs jaosto)

28 päivänä helmikuuta 2002 *

Asiassa T-155/98,

Société internationale de diffusion ja d'édition (SIDE), kotipaikka Bagneux (Ranska), edustajanaan asianajaja N. Coutrelis, prosessiosoite Luxemburgissa,

kantajana,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään G. Rozet ja B. Mongin, prosessiosoite Luxemburgissa,

vastaajana,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

jota tukee

Ranskan tasavalta, asiamiehinään J.-F. Dobelle, G. de Bergues ja F. Million, prosessiosoite Luxemburgissa,

väliintulijana,

jossa kantaja vaatii, että yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumoaa valtiontuesta Coopérative d'exportation du livre français'lle (CELF) 10 päivänä kesäkuuta 1998 tehdyn komission päätöksen 1999/133/EY (EYVL 1999, L 44, s. 37) 1 artiklan viimeisen virkkeen,

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (laajennettu neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja P. Mengozzi sekä tuomarit R. García-Valdecasas, V. Tiili, R. M. Moura Ramos ja J. D. Cooke,

kirjaaja: hallintovirkamies D. Christensen,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 4.7.2001 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Riidan taustalla olevat tosiseikat

1 Société internationale de diffusion et d'édition (jäljempänä SIDE) on komissiokauppaa harjoittava yhtiö, jonka kotipaikka on Ranskassa. Se harjoittaa erityisesti ranskankielisten kirjojen vientiä muihin Euroopan unionin jäsenvaltioihin ja kolmansiin maihin.

2 Vuonna 1977 perustettu CELF (Coopérative d'exportation du livre français, joka toimii toiminimellä Centre d'exportation du livre français), on osuustoiminnallinen yhtiö (société anonyme coopérative), jonka toimialaan kuuluu sen uusimpien sääntöjen mukaan "kirjoja, lehtisiä ja kaikenlaisia muita tiedonjakovälineitä koskevien tilausten toimittaminen ulkomaille ja merentakaisiin alueisiin ja departementteihin ja yleisemmin kaikkien sellaisten toimenpiteiden toteuttaminen, joilla pyritään erityisesti ranskalaisen kulttuurin edistämiseen kaikkialla maailmassa edellä mainittujen tiedotusvälineiden avulla". Suurin osa CELF:n 101 jäsenestä on Ranskaan sijoittautuneita kustantajia, vaikka CELF onkin avoin kaikille ranskankielisten kirjojen kustantajille tai jakelijoille niiden toimipaikasta riippumatta.

3 CELF harjoittaa SIDE:n tavoin kirjojen jakeluun liittyvää liiketoimintaa, joka suuntautuu pääasiassa muihin kuin ranskankielisiin maihin ja alueisiin, koska

ranskankielisillä alueilla, erityisesti Belgiassa, Kanadassa ja Sveitsissä, tästä toiminnasta vastaavat kustantajien perustamat jakeluverkostot.

4 Kirjojen jakeluun osallistuvista talouden toimijoista komissionsaajat, joiden palveluja käyttävät ainoastaan vähittäismyyjät tai yhteisöt mutta eivät kuluttajat, voivat toimittaa sellaiset tilaukset, joiden käsittely tulisi liian kalliiksi kustantajille tai niiden jälleenmyyjille. Komissionsaaja kokoaa yhteen eri asiakkaiden tekemät, taloudelliselta arvoltaan vähäiset tilaukset ja toimittaa ne kustantajalle tai jälleenmyyjälle, joka näin ollen voi toimittaa yhteen toimituspisteeseen. Komissionsaaja myös kokoaa yhteen kirjakauppojen ja laitosasiakkaiden tekemät, eri kustantajien teoksia koskevat tilaukset, ja siten sen asiakkaat välttyvät tekemästä useita tilauksia monille eri toimijoille. Koska jokaisen tilauksen käsittelystä aiheutuu kiinteitä kustannuksia, jälleenmyyjän ja asiakkaan on mahdollista säästää kustannuksiaan käyttämällä komissionsaajaa, joten sen käyttäminen on siis taloudellista.

5 Vuonna 1979, kun CELF:llä oli taloudellisia vaikeuksia, ammattikunta, kustantajat, Syndicat national de l'édition ja viranomaiset sopivat, että CELFin toimintaa oli jatkettava. Näin ollen päätettiin, että pienten tilausten käsittelylle myönnettäisiin korvaavia tukia, joiden myöntäminen nykyisessä muodossaan aloitettiin vuonna 1980.

6 CELF:lle myönnetyn toimintatuen tarkoituksena on kattaa ulkomaille sijoittautuneiden kirjakauppojen tekemien pienten tilausten käsittelystä aiheutuvat ylimääräiset kustannukset. Tämän tuen ansiosta CELF voi toimittaa tilaukset, joita kustantajat tai niiden valtuutetut jälleenmyyjät eivät pidä kannattavina sen vuoksi, että niiden kuljetuskustannukset ovat liian suuret suhteessa niiden kokonaisarvoon. Tämän vuoksi tämän tuen myöntämisen katsotaan edistävän ranskan kielen ja ranskankielisen kirjallisuuden leviämistä.

7 Tukijärjestelmä toimii käytännössä seuraavalla tavalla. Kirjakaupat, jotka tarvitsevat pieniä määriä eri kustantajien julkaisemia teoksia, lähettävät tilauksensa CELF:lle, joka toimii tuolloin vientikomissionsaajana. Tuen tarkoituksena on tehdä mahdolliseksi erityisesti sellaisten tilausten toimittaminen, joiden arvo ilman lähetyskuluja on alle 500 Ranskan frangia (FRF) ja joita pidetään taloudellisesti kannattamattomina. Neljännes edeltävänä vuonna myönnetyistä tuista maksetaan vuoden alussa ja jäännös maksetaan syksyllä sen jälkeen, kun viranomaiset ovat tutkineet CELF:n toimintaennusteet ja toiminnassa tilikauden ensimmäisen osan aikana tapahtuneet muutokset. Selvitys tuen käytöstä ja tähän liittyvät tositteet on toimitettava tilikauden päättymistä seuraavien kolmen kuukauden kuluessa Ranskan kulttuuriministeriöön (ministère de la Culture et de la Francophonie français).

8 Kantajan asianajaja pyysi 20.3.1992 päivätyssä kirjeessään komissiota kiinnittämään huomiota Ranskan kulttuuriministeriön CELF:lle myöntämään ranskankielisten kirjojen myynninedistämis-, kuljetus- ja markkinointitukeen. Tässä kirjeessään hän tiedusteli komissiolta, oliko kyseisistä tuista ilmoitettu komissiolle EY:n perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdan (josta on tullut EY 88 artiklan 3 kohta) mukaisesti.

9 Komissio pyysi 2.4.1992 päivätyllä kirjeellä Ranskan viranomaisilta tietoja CELF:lle myönnetyistä tuista.

10 Komissio ilmoitti 7.4.1992 SIDE:lle vaikuttavan siltä, ettei kyseisistä tuista ollut ilmoitettu. Ilmoittamisen puuttuminen vahvistettiin SIDE:lle 7.8.1992 päivätyllä kirjeellä.

11 Komissio teki 18.5.1993 kyseiset tuet hyväksyvän päätöksen, jota koskeva ilmoitus julkaistiin 25.6.1993 ilmestyneessä *Euroopan yhteisöjen virallisessa*

lehdessä otsikolla "ranskankielisen kirjallisuuden viejille myönnetyt tuet" ja jonka numero oli NN 127/92 (EYVL C 174, s. 6).

12 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumosi asiassa T-49/93, SIDE v. komissio, 18.9.1995 antamallaan tuomiolla (Kok. 1995, s. II-2501; jäljempänä asiassa SIDE annettu tuomio) edellä mainitun päätöksen siltä osin kuin se koski yksinomaan CELF:lle myönnettyä tukea niiden lisäkustannusten korvaamiseksi, joita sille aiheutui ulkomailla sijaitsevien kirjakauppojen tekemien pienten tilausten käsittelystä.

13 Komissio totesi 17.10.1995 päivätyssä kirjeessään, että ennen kuin se tutkisi perustamissopimuksen 93 artiklan 2 kohdassa määrätyn menettelyn aloittamismahdollisuudet, Ranskan viranomaisten piti ilmoittaa sille kaikki ne muutokset, joita nämä olivat mahdollisesti tehneet CELF:lle myönnettyihin tukiin asiassa SIDE annetun tuomion johdosta. Ranskan viranomaiset vastasivat 5.12.1995 päivätyllä kirjeellä, etteivät ne olleet tehneet minkäänlaisia muutoksia kyseisiin tukiin.

14 SIDE ja komissio pitivät 7.6.1996 kokouksen. SIDE ilmoitti 28.6.1996 komissiolle tarpeellisiksi katsomansa lisätiedot.

15 Komissio päätti 30.7.1996 tekemässään päätöksessä aloittaa perustamissopimuksen 93 artiklan 2 kohdassa määrätyn menettelyn. Siitä ilmoitettiin Ranskan hallitukselle 21.8.1996 päivätyllä kirjeellä.

16 Komissio julkaisi 5.12.1996 *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä* tiedonannon, jossa se kehotti niitä ulkopuolisia, joita asia koskee, esittämään sille kyseisiä tukia koskevat huomautuksensa (EYVL C 366, s. 7).

17 Useat ulkopuoliset lähettivät komissiolle huomautuksensa joulukuun 1996 ja tammikuun 1997 kuluessa. Kantaja esitti huomautuksensa 6.1.1997 päivätyssä kirjeessä. Tämän jälkeen komissio lähetti nämä huomautukset 15.4.1997 päivätyllä kirjeellä Ranskan hallitukselle.

18 SIDE valitti 2.7. ja 25.7.1997 päivätyissä, komissiolle osoitetuissa kirjeissään menettelyn hitautta.

19 Ranskan hallitus vastasi menettelyn aloittamista koskevaan komission päätökseen ja ulkopuolisten esittämiin huomautuksiin 12.12.1996 ja 1.10.1997 päivätyillä kirjeillä. Komission edustajien ja Ranskan viranomaisten välillä pidettiin kokous 29.10.1997. Ranskan hallitus lähetti 30.10. ja 21.11.1997 päivätyillä kirjeillä komissiolle vielä lisätietoja ja -huomautuksia.

20 Komission edustajien, Ranskan viranomaisten ja CELF:n edustajien välillä pidettiin 13.2.1998 kokous.

21 Ranskan viranomaiset ilmoittivat 5.3.1998 päivätyllä kirjeellä komissiolle muun muassa tuen korvaavaan luonteeseen liittyviä lisätietoja. CELF lähetti komissiolle 26.3. ja 10.4.1998 telekopiona ajan tasalle saatetut tiedot pienten tilausten käsittelyyn liittyvistä lisäkustannuksista ja tuen korvauksenluonteisuuteen liittyviä tietoja. Myös kulttuuriministeriö lähetti komissiolle 17.4.1998 telekopiona lisätietoja. Ranskan viranomaiset ilmoittivat 19.5.1998 telekopiona muita tietoja komissiolle.

22 Komissio teki 10.6.1998 päätöksen 1999/133/EY (EYVL 1999, L 44, s. 37; jäljempänä riidanalainen päätös) valtiontuesta Coopérative d'exportation du livre français'lle (CELF), joka annettiin 23.7.1998 tiedoksi kantajan asianajajalle.

23 Komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa seuraavaa:

"Tuki, joka on myönnetty CELF:lle ranskankielisten kirjojen pienten tilausten käsittelyä varten, on EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tukea. Koska Ranskan hallitus on laiminlyönyt ilmoittaa tästä tuesta komissiolle ennen sen toimeenpanoa, on se myönnetty laittomasti. Tuki soveltuu kuitenkin yhteismarkkinoille, koska se täyttää ehdot perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan d alakohdan mukaisen poikkeuksen myöntämiselle."

Menettely ja asianosaisten sekä väliintulijan vaatimukset

24 Kantaja on nostanut nyt esillä olevan kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 29.9.1998 jättämällään kannekirjelmällä.

25 Ranskan tasavalta toimitti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 4.3.1999 väliintulohakemuksen, jossa se pyysi saada osallistua oikeudenkäyntiin tukeakseen vastaajan vaatimuksia.

26 Myös Ranskan tasavalta on 8.9.1998 nostanut yhteisöjen tuomioistuimessa kanteen (asia C-332/98), jossa se on vaatinut riidanalaisen päätöksen kumoamista, koska komissio ei ollut soveltanut perustamissopimuksen 90 artiklan 2 kohtaa (josta on tullut EY 86 artiklan 2 kohta).

27 Koska näissä kahdessa kanteessa on riitautettu saman toimenpiteen pätevyys, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin lykkäsi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen laajennetun neljännen jaoston puheenjohtajan 25.3.1999 antamalla määräyksellä nyt esillä olevan asian käsittelyä EY:n tuomioistuimen perussäännön 47 artiklan kolmannen kohdan nojalla siihen asti, kunnes yhteisöjen tuomioistuin antaisi tuomion asiassa C-332/98.

28 Yhteisöjen tuomioistuimen hylättyä Ranskan tasavallan tuossa asiassa nostaman kanteen asiassa C-332/98, Ranska vastaan komissio, 22.6.2000 antamallaan tuomiolla (Kok. 2000, s. I-4833) nyt esillä olevan asian käsittelyä jatkettiin.

29 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen laajennetun neljännen jaoston puheenjohtaja hyväksyi 3.7.2000 antamallaan määräyksellä Ranskan tasavallan komission vaatimuksia tukevaksi väliintulijaksi.

30 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (laajennettu neljäs jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn. Vastaaja ja väliintulija ovat vastanneet kirjallisiin kysymyksiin ja esittäneet prosessinjohtotoimena pyydetyt asiakirjat.

31 Asianosaisten lausumat ja vastaukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin kuultiin 4.7.2001 pidetyssä istunnossa.

32 Kantaja vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa riidanalaisen päätöksen 1 artiklan viimeisen virkkeen

— velvoittaa vastaajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

33 Kantaja on istunnossa täsmentänyt vaativansa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumoaa myös riidanalaisen päätöksen perusteluosan XIII kohdan toisen alakohdan, jossa komissio toteaa, että CELF:n oman pääoman korottaminen vuonna 1980 ei ollut EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdassa (josta on muutettuna tullut EY 87 artiklan 1 kohta) tarkoitettu valtiontuki.

34 Vastaaja ja väliintulija vaativat, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— hylkää kanteen

— velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Komission riidanalaisessa päätöksessään CELF:n oman pääoman vuonna 1980 tapahtuneesta korottamisesta esittämien arviointien kumoamista koskevien vaatimusten tutkittavaksi ottaminen

Asianosaisten ja väliintulijan väitteet sekä niiden perustelut

35 Vastaaja väittää oikeudenkäyntiväitettä tekemättä, että CELF:n oman pääoman korottaminen vuonna 1980 ei ollut sidoksissa pienten tilausten käsittelyä koskevaan tukijärjestelmään. Näin ollen ei ole osoitettu, että tämä pääomankorotus ja riidanalaisella päätöksellä hyväksytty toimintatukijärjestelmä olisivat jollain tavoin sidoksissa toisiinsa.

36 Vastatessaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kysymykseen, joka liittyi sen kantajan vaatimuksen tutkittavaksi ottamiseen, joka koskee komission riidanalaisessa päätöksessään CELF:n oman pääoman vuonna 1980 tapahtuneesta korottamisesta esittämien arviointien kumoamista, kantaja on todennut jättävänsä asian tuomioistuimen harkintaan.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

37 On syytä todeta, että kysymystä CELF:n oman pääoman korottamisesta vuonna 1980 käsitellään riidanalaisen päätöksen perusteluosan XIII kohdan toisessa alakohdassa ja ettei sitä mainita ko. päätöksen päätösosassa.

38 Tältä osin on syytä muistuttaa, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan EY:n perustamissopimuksen 173 artiklassa (josta on muutettuna tullut EY 230 artikla) määrätyn kanteen kohteena voi olla ainoastaan jollekulle vastainen toimi, toisin

sanoen toimi, joka saattaa vaikuttaa tiettyyn oikeudelliseen tilanteeseen. Perustuipa tällainen toimi minkälaisiin syihin tahansa, ainoastaan sen päätösosa voi tuottaa oikeudellisia vaikutuksia ja näin ollen olla jollekulle vastainen. Ne arvioinnit, jotka komissio on esittänyt riidanalaisen päätöksen perusteluissa, voivat kuulua yhteisöjen tuomioistuinten harjoittaman laillisuusvalvonnan alaisuuteen ainoastaan siinä tapauksessa, että ne jollekulle vastaisen toimen perusteluina muodostavat tämän toimen päätösosan välttämättömän perustan (asia T-138/89, NBV ja NVB v. komissio, tuomio 17.9.1992, Kok. 1992, s. II-2181, 31 kohta).

39 Sen ratkaisemiseksi, onko tietyllä toimella tai päätöksellä sellaisia sitovia oikeusvaikutuksia, jotka voivat vaikuttaa kantajan etuihin tämän oikeusasemaa selvästi muuttaen, on tutkittava sen aineellista sisältöä (yhdistetyt asiat T-125/97 ja T-127/97, Coca-Cola v. komissio, tuomio 22.3.2000, Kok. 2000, s. II-1733, 77 ja 78 kohta ja niissä mainittu oikeuskäytäntö).

40 Tästä seuraa nyt esillä olevassa asiassa, että pelkästään se seikka, että kysymystä CELF:n oman pääoman korottamisesta vuonna 1980 käsitellään riidanalaisen päätöksen perusteluosan XIII kappaleen toisessa kohdassa eikä ko. päätöksen päätösosassa, ei aiheuta sitä, ettei tämä toteamus voisi olla kumoamiskanteen kohteena. Riidanalaisen päätöksen perusteluosan XIII kappaleen toisessa kohdassa komissio on päätellyt, "että pääoman korotus ei ollut valtiontukea vaan pelkkä osakkuuden hankinta, koska myös yksityiset sijoittajat osallistuivat siihen". Tämä päätelmä ei kuitenkaan muodosta riidanalaisen päätöksen päätösosan perustaa, koska päätösosa koskee pelkästään CELF:lle pienten tilausten käsittelyyn myönnettyä tukea.

41 Näin ollen vaatimusta siitä, että komission riidanalaisessa päätöksessään CELF:n oman pääoman vuonna 1980 tapahtuneesta korottamisesta esittämät arvioinnit on kumottava, ei oteta tutkittavaksi.

Riidanalaisen päätöksen 1 artiklan viimeisen virkkeen kumoamista koskeva vaatimus

42 Kantaja esittää kanteensa tueksi seitsemän kumoamisperustetta. Ensimmäisessä menettelyvirheeseen nojautuvassa perusteessaan kantaja syyttää komissiota siitä, ettei se ole huolellisesti ja puolueettomasti tutkinut kantelua eikä asianomaisten esittämiä huomautuksia. Toisen kumoamisperusteen mukaan perustelut ovat riittämättömät. Kolmas peruste perustuu tosiseikkoja koskeviin virheisiin ja neljäs ilmeisiin arviointivirheisiin. Viidennen kumoamisperusteen mukaan syrjintäkiellon periaatetta on loukattu. Kuudennessa perusteessa väitetään perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan d alakohtaa rikotun. Seitsemännessä kumoamisperusteessa väitetään lopuksi, että riidanalainen päätös ei ole sopusoinnussa EY:n perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan kanssa (joista on tullut EY 81 ja EY 82 artikla).

43 Neljäs kumoamisperuste on syytä tutkia.

44 Neljäs kumoamisperuste jakautuu neljään osaan. Ensimmäisessä osassa kantaja väittää, että komissio on tehnyt ilmeisen arviointivirheen relevantteja markkinoita määrittäessään. Toinen osa perustuu siihen, että sitä, onko riidanalainen tuki suhteellisuusperiaatteen mukainen, on arvioitu ilmeisen virheellisesti. Kolmannessa osassa väitetään, että tämän tuen vaikutusta kilpailuun on arvioitu ilmeisen virheellisesti. Neljännessä osassa kantaja väittää komission virheellisesti katsoneen, että CELF:n oman pääoman korottaminen vuonna 1980 ei ollut perustamissopimuksen 92 artiklassa tarkoitettu tuki.

45 Neljännen kumoamisperusteen ensimmäinen osa, jonka mukaan komissio on tehnyt ilmeisen arviointivirheen valitessaan relevanteiksi markkinoiksi ranskankielisten kirjojen yleiset vientimarkkinat, on syytä tutkia.

Asianosaisten ja väliintulijan väitteet sekä niiden perustelut

46 Kantaja väittää, että relevantteina markkinoina on pidettävä erityisiä vientikomissiomarkkinoita eikä ranskankielisten kirjojen yleisiä vientimarkkinoita eikä varsinkaan kirjamarkkinoita. Se huomauttaa, että komissio on itsekin käyttänyt vientikomission käsitettä kuvatessaan CELF:lle myönnettyä tukea. Komissio sekoittaa näin ollen keskenään tietyn tuotteen eli kirjan markkinat ja nyt kysymyksessä olevat tietyn palvelun markkinat eli vientikomission markkinat.

47 Kantaja väittää, että kun asiakas päättää turvautua joko jälleenmyyjään tai komissionsaajaan, hän ei valintaa tehdessään niinkään vertaile kahden toisensa korvaavan palvelun hintaa tai laatua, vaan tekee valinnan tilauksensa erityisen luonteen takia, ja tämä johtuu siitä, että todellisuudessa on kyse kahdesta erilaisesta palvelusta, joilla tyydytetään erilaisia tarpeita ja jotka näin ollen muodostavat kahdet erilliset markkinat. Tämän erillisyyden aiheuttaa komissionsaajan ja viejän tarjoamien palvelujen luonne. Vientikomissionsaaja tarjoaa erityispalvelun eli palvelun, jolla yksittäisten tilausten tekeminen tehdään kannattavaksi ne yhdistämällä, jolloin ne voidaan käsitellä edullisin hintaehdoin ja hyväksyttävin kustannuksin. Näin ollen erilliset markkinat määritellään sillä perusteella, ovatko palvelut toisensa korvaavia (vai eivät) kysynnän näkökulmasta. Kun asiaa tarkastellaan palvelujen tarjonnan kannalta, kustantajat kieltäytyvät kantajan mukaan toimittamasta tietyn kynnyksen alittavia tilauksia, mistä syystä komissionsaajaan on välttämätöntä turvautua. Se seikka, että vientikomissionsaajat harjoittavat myös muuta liiketoimintaa, ei poista näiltä markkinoilta niiden erillisyyttä.

48 Kantajan mukaan komissio on "hukuttanut" riidanalaisella tuella tuetut markkinat laajempiin markkinoihin eli ranskankielisten kirjojen yleisiin vientimarkkinoihin, ja tämä on aiheuttanut sen, ettei se ole todellisuudessa arvioinut tämän tuen vaikutusta kilpailuun eikä siis ole keskittynyt arvioimaan tuen yhteensoveltuvuutta perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan d alakohdan kanssa.

49 Tämä virhe on saanut komission katsomaan, että pienet tilaukset ovat erityislaatuisia, vaikka tämä erityislaatuisuus koskee yksinkertaisesti vain vientikomissiomarkkinoita. Näin ollen sillä, että CELF on sitoutunut toimittamaan kaikki pienet tilaukset, ei ole merkitystä, koska komissionsaajan erityisluonne jälleenmyyjään verrattuna perustuu juuri siihen, että se hyväksyy kaikki, myös pienet, tilaukset. Kantajan mukaan myöskään se seikka, että tilattuja kirjoja ei ole varastossa, ei liity erityisesti pieniin tilauksiin, koska määritelmän mukaan komissionsaaja on ainoastaan välittäjä, joka asiakkaidensa tilaukset saatuaan toimittaa ne kustantajille ja joka näin ollen ei pidä tavaroita varastossa. Tämä sama erityismarkkinoita koskeva virhearviointi on saanut komission katsomaan, että ne kaksi yritystä, jotka tietyllä hetkellä olivat saaneet riidanalaista tukea, olivat olleet kantajan tilanteeseen verrattavissa olevassa tilanteessa.

50 Lopuksi kantaja väittää, että komission olisi pitänyt pyytää niitä tietoja, jotka sen mukaan puuttuivat erityisten vientikomissiomarkkinoiden rajaamisen tekemiseksi. Sen, että vientikomissiomarkkinoista on vaikea saada tietoja, ei pitäisi aiheuttaa vaikeuksia näiden markkinoiden yksilöinnissä vaan niiden kvantifioinnissa.

51 Vastaaja on sitä mieltä, ettei ranskankielisten kirjojen erillisiä ja erityisiä vientikomissiomarkkinoita ole olemassa. Tällaisten kirjojen vientimarkkinat ovat olemassa, ja CELF kilpailee niillä toisten toimijoiden kanssa. Komissionsaaja on näet vain välittäjän asemassa: se ei myy sille erityisiä tuotteita. Ei myöskään ole kiistetty, että vientikomissionsaajat harjoittavat muutakin liiketoimintaa kuin varsinaista komissiokauppaa, kuten esimerkiksi perinteistä kirjakauppaa. Komission mukaan mahdollisista vientikomissiomarkkinoista niiden suppeassa merkityksessä oli näin ollen ollut vaikea saada tietoja. Se huomauttaa, ettei SIDE eivätkä ne muut toimijat, jotka väittävät toimivansa näillä markkinoilla, ole esittäneet mitään sellaisia seikkoja, joiden nojalla niiden vientikomissioista saama liikevaihto voitaisiin erottaa niiden muiden liiketoimintojen liikevaihdosta.

52 Sen väitteen osalta, jonka mukaan kaikki vientikomissionsaajat toimittavat pieniä tilauksia, komissio toteaa, että alle 500 FRF:n arvoiset tilaukset edustavat erittäin vähäistä osaa vientikomissionsaajien liikevaihdosta (alle 5 prosenttia CELF:n liikevaihdosta, vaikka se saa riidanalaista tukea), että vain CELF on sitoutunut kulttuuriministeriön kanssa tekemässään sopimuksessa toimittamaan pieniä tilauksia ja juuri tämä sitoumus on yksi tuen syistä ja että vientikomissionsaajat ovat kiinnostuneita ennen kaikkea laitosasiakkaista. Tästä komissio on voinut perustellusti päätellä, että CELF:ä lukuun ottamatta vientikomissionsaajien käsiteltävänä on vähän alle 500 FRF:n arvoisia tilauksia.

53 Ranskan tasavalta huomauttaa, että riidanalaisen päätöksen perusteluosan × kappaleessa komissio on yksityiskohtaisesti analysoinut sekä Ranskan hallituksen että myös kantajan antamat tiedot.

54 Ranskan tasavalta katsoo, että jos erityisten vientikomissiomarkkinoiden halutaan osoittaa olevan olemassa, on näytettävä toteen, että ranskankielisten kirjojen vientipalvelut ja vientikomissiopalvelut ovat toisistaan erillisiä palveluja. Se lisää, että kysynnän kannalta asiaa tarkasteltaessa merkittävä osa ulkomailta peräisin olevista tilauksista osoitetaan suoraan komissionsaajien ohi perinteisille jälleenmyyjille. Se korostaa, että tarjonnan kannalta katsottuna vientikomissionsaajilla on yleensä myös muuta liiketoimintaa. Tästä seuraa, ettei ranskankielisten kirjojen erityisiä vientikomissiomarkkinoita ole mahdollista erottaa.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

55 Perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdassa määrätään, että "jollei tässä sopimuksessa toisin määrätä, jäsenvaltion myöntämä taikka valtion varoista muodossa tai toisessa myönnetty tuki, joka vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua suosimalla jotakin yritystä tai tuotannonalaa, ei sovellu yhteismarkkinoille, siltä osin kuin se vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan". Saman artiklan 3 kohdan d alakohdassa määrätään, että yhteismarkkinoille soveltuvana voidaan pitää "tukea kulttuurin ja kulttuuriperinnön edistämiseen, jos tuki ei muuta kaupankäynnin ja kilpailun edellytyksiä yhteisössä yhteisen edun kanssa ristiriitaisella tavalla".

56 Selvitettäessä, onko kilpailun edellytyksiä yhteisössä nyt esillä olevassa asiassa muutettu yhteisen edun kanssa ristiriitaisella tavalla perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan d alakohdassa tarkoitetuin tavoin, on ensin tarpeen tutkia, miten kyseisten suoritteiden relevantit markkinat on määritelty. Tällöin on syytä muistuttaa, että komissio on määritellyt ne markkinat, joilla se tutki riidanalaisen tuen vaikutuksia, ranskankielisten kirjojen yleisiksi vientimarkkinoiksi.

57 Markkinoiden aineellisen määrittelyn osalta on syytä muistuttaa, että jotta kyseessä olevan palvelun tai tuotteen markkinoita voitaisiin pitää riittävän erillisinä, palvelu tai tuote on voitava yksilöidä sellaisten erityisominaisuuksien perusteella, jotka erottavat sen muista palveluista tai tuotteista siinä määrin, että sitä ei voi kunnolla korvata niillä ja että se ei juurikaan joudu kilpailemaan niiden kanssa. Tältä osin tuotteiden tai palvelujen korvattavuuden astetta on arvioitava niiden objektiivisten ominaisuuksien perusteella ja markkinoiden kysynnän ja tarjonnan rakenteen sekä kilpailuolosuhteiden perusteella (asia T-229/94,

Deutsche Bahn v. komissio, tuomio 21.10.1997, Kok. 1997, s. II-1689, 54 kohta ja siinä mainittu oikeuskäytäntö).

58 Nyt esillä olevassa asiassa on muistutettava, että kuten riidanalaisen päätöksen 1 artiklasta ilmenee, riidanalainen tuki on myönnetty CELF:lle ranskankielisiä kirjoja koskevien pienten tilausten käsittelyä varten. Komissio on istunnossa selvittänyt, että riidanalaisella tuella pyrittiin korvaamaan osa näitä kirjoja koskevien pienten tilausten hoitokustannuksista, joten CELF ei laskuta kaikkia näitä kustannuksia asiakkailtaan.

59 Näin ollen on syytä tutkia, korvaavatko ranskankielisten kirjojen yleiset vientipalvelut ja vientikomissiopalvelut toinen toisensa silloin, kun kyse on alle 500 FRF:n arvoisista tilauksista.

60 Tältä osin voidaan todeta, että jo kyseisen tuen perustelutkin osoittavat, etteivät kyseiset palvelut korvaa toinen toistaan. Riidanalaisen päätöksen perusteluosan VI kappaleen ensimmäisen kohdan mukaan CELF pystyy tuen avulla "toteuttamaan tilaukset, joita kustantajat tai niiden [kanssa] toimivat [jälleenmyyjät] pitävät kannattamattomina tilausten kokonaisarvoon verrattuna suurten kuljetuskustannusten takia". Riidanalaisen päätöksen perusteluosan VI kappaleen kolmannessa kohdassa lisätään, että "kirjojen jakelualalla toimivista osapuolista [komissionsaajat], jotka neuvottelevat ainoastaan vähittäismyyjien tai järjestöjen kanssa mutta eivät lopullisten asiakkaiden kanssa, hoitavat ne tilaukset, joiden käsittelyä kustantajat tai niiden [jälleenmyyjät] pitävät liian kalliina".

61 Lisäksi Ranskan hallitus on itse korostanut, että "mainittu tukijärjestelmä ei voi millään tavalla vaikuttaa itse teostensa jakelusta vastaavien kustantajien toimintaan tai perinteisten [jälleenmyyjien] toimintaan. Yhtäältä nämä yritykset eivät käsittele koskaan tilauksia, joita tuki koskee, koska ne pitävät niiden määrää riittämättömänä, ja toisaalta ne hyötyvät epäsuorasti tuesta, koska CELF

tilaa kirjat niiden kautta. Tästä syystä tuki voi siis vaikuttaa kilpailuun vain niiden yritysten tasolla, jotka toimivat [vientikomissionsaajana]" (riidanalaisen päätöksen perusteluosan VIII kappaleen viides kohta). Se on lisännyt, että "tilaukset, jotka tukijärjestelmällä on tarkoitus mahdollistaa, eivät kuulu tavallisille markkinoille, vaikka yritykset niitä joskus vastaanottavatkin" (riidanalaisen päätöksen perusteluosan VIII kappaleen kuudes kohta).

62 Komissio on lopuksi istunnossa myöntänyt, että vaikka kustantajat ja jälleenmyyjät voivatkin hyväksyä alle 500 FRF:n arvoisia tilauksia, ne perivät näistä sellaisen lisähinnan, joka tekee näistä liian kalliita asiakkaille.

63 Koska kustantajat ja jälleenmyyjät eivät hyväksy pieniä tilauksia ilman tällaista lisähintaa, komissionsaajan tarjoamat palvelut ovat erillisiä, erilaisiin tarpeisiin vastaavia palveluja. Tämän lisäkustannuksen vuoksi se seikka, että kustantajat ja jakelijat hyväksyvät teoriassa alle 500 FRF:n arvoisia tilauksia, ei riitä osoittamaan, että niiden palvelut voivat korvata komissionsaajien tarjoamat palvelut. Niihin markkinoihin, joilla riidanalaisen tuen vaikutuksia on tutkittava, ei voi sisällyttää talouden toimijoita, jotka eivät tosiasiallisesti toimi kyseisillä markkinoilla. Tästä seuraa, että relevantteina markkinoina on pidettävä vientikomissiomarkkinoita, koska tosiasiallisesti ainoastaan komissionsaajat käsittelevät alle 500 FRF:n arvoisia tilauksia, näiden markkinoiden muodostaessa ranskankielisten kirjojen yleisistä vientimarkkinoista erilliset markkinat.

64 Lisäksi se seikka, että kustantajat ja jälleenmyyjät hyväksyvät nämä tilaukset ainoastaan, jos niistä maksetaan lisähintaa, osoittaa, että ne itsekin menettelevät näiden osalta eri tavoin kuin harjoittaessaan ranskankielisten kirjojen yleistä jälleenmyynti- ja vientitoimintaa. Tällainen erilainen menettely on seikka, joka tukee erillisten markkinoiden olemassaoloa.

65 Sen komission esittämän väitteen osalta, jonka mukaan sillä ei ollut sellaisia täsmällisiä tietoja, joiden avulla se olisi voinut rajata relevantit markkinat vientikomissiomarkkinoiksi, on syytä todeta, että tämä sama toimielin on ottanut tämän ongelman esille myös asiassa SIDE. Kuten tässä asiassa annetun tuomion 70 kohdasta ilmenee, komissio on väittänyt, että kantajan velvollisuutena oli näyttää toteen se, että vientikomissiomarkkinoilla on erityiset osamarkkinat, ja todennut, että komissiolla on velvollisuus tutkia markkinatilanne perusteellisesti vain silloin, kun sille on esitetty yksityiskohtaisia tietoja asian hallinnollisessa käsittelyssä.

66 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi tämän väitteen. Se toteaa asiassa SIDE annetun tuomion 71 kohdassa, että "komission esittämät perustelut [aiheuttaisivat] sen, että ilmoittamatta jääneiden valtiontukien saajien kilpailijoiden edellytettäisiin antavan sille sellaisia tietoja, joihin niillä ei useimmiten ole mahdollisuutta tutustua ja joita ne voivat saada ainoastaan komission itsensä välityksellä tukia myöntäviltä jäsenvaltioilta".

67 Komissio perustelee relevantteja markkinoita koskevaa valintaansa nyt esillä olevassa asiassa ainoastaan toistamalla Ranskan hallituksen väitteitä. Näin se kirjoittaa riidanalaisen päätöksen perusteluosan × kappaleen 20. kohdassa, että "Ranskan hallitus epäilee kuitenkin, onko ranskankielisten kirjojen osalta mahdollista määrittää [vientikomissionsaajien] markkinat muulla tavoin kuin puhtaasti teoreettisesti". Se lisää saman päätöksen perusteluosan × kappaleen 26. kohdassa, että "tästä syystä Ranskan viranomaiset katsovat, ettei ole mahdollista saada tietoja [vientikomissionsaajien] mahdollisista markkinoista sanan tarkassa merkityksessä". Sen mukaan "vaikka haastateltaisiin yksitellen jokaista toimijaa, joka ilmoittaa toimivansa [vientikomissionsaajana], on epätodennäköistä, että kaikilla olisi riittävän tarkka analyyttinen kirjanpito tämän toiminnan erittelemiseksi". Se toteaa lopuksi riidanalaisen päätöksen perusteluosan × kappaleen 27. kohdassa, että Ranskan viranomaiset pystyivät toimittamaan komissiolle vientiä koskevan liikevaihdon ainoastaan sellaisten Ranskaan

sijoittautuneiden toimijoiden osalta, joiden tiedetään käsittelevän sentyyppisiä tilauksia, jotka yleensä osoitetaan komissionsaajille.

68 Nämä lainaukset osoittavat, ettei komissio ole edes yrittänyt tarkistaa, oliko sen mahdollista saada sellaisia merkityksellisiä tietoja, joiden avulla se olisi voinut erottaa vientikomissionmarkkinat ranskankielisten kirjojen yleisistä vientimarkkinoista. Riidanalaisen päätöksen perusteluosan x kappaleen 15., 27. ja 28. kohdasta kuitenkin ilmenee, että vientikomissionsaajan toimintaa harjoittavien toimijoiden lukumäärä on tiedossa.

69 Komissio ei istunnossa ole myöskään vastannut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämään kysymykseen, jolla tämä pyrki selvittämään, oliko komissio pyytänyt kantajaa ja muita toimijoita toimittamaan tietoja, joiden nojalla niiden vientikomissioista saama liikevaihto olisi voitu erottaa niiden muiden liiketoimintojen liikevaihdosta.

70 Kantajan 1.4.1999 ja 31.3.2000 välisenä aikana komissionsaajana suorittamasta laskutuksesta ilmenee, että nämä liikevaihdot on täysin mahdollista erottaa toisistaan. Myös CELF:n liikevaihto on tällä tavoin eritelty riidanalaisen päätöksen perusteluosan VI kappaleen kolmannessa kohdassa (alaviite 4).

71 Komission olisi pitänyt näin ollen tutkia kyseisen tuen vaikutuksia kilpailuun ja vaihdantaan niiden muiden toimijoiden keskuudessa, jotka harjoittavat tuetun toiminnan kanssa samanlaista toimintaa eli tässä tapauksessa ranskankielisiä kirjoja koskevien pienten tilausten käsittelyä. Koska komissio valitsi relevanteiksi markkinoiksi ranskankielisten kirjojen yleiset vientimarkkinat, se ei pystynyt

arvioimaan tuen todellista vaikutusta kilpailuun. Näin ollen komissio on markkinoita määrittäessään tehnyt ilmeisen arviointivirheen.

72 Edellä esitetty huomioon ottaen CELF:n kilpailijoihin liittyviä tietoja ei ole tarpeen tarkistaa. Koska on todettu, että markkinat on virheellisesti määritetty, CELF:n markkinaosuus relevanteilla markkinoilla on laskettava uudelleen.

73 Näin ollen markkinoiden määrittämiseen liittyvä neljännen kanneperusteen ensimmäinen osa on hyväksyttävä. Tästä seuraa, että riidanalaisen päätöksen 1 artiklan viimeisen virkkeen kumoamista koskeva vaatimus on hyväksyttävä, eikä muita kantajan esittämiä kanneperusteita ja perusteluita ole tarpeen tutkia.

Oikeudenkäyntikulut

74 Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska vastaaja on hävinnyt asian ja kantaja on vaatinut oikeudenkäyntikulujensa korvaamista, vastaaja on velvoitettava korvaamaan myös kantajan oikeudenkäyntikulut.

75 Ranskan tasavalta, joka on väliintulijana riita-asiassa, vastaa työjärjestyksen 87 artiklan 4 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaisesti omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN
(laajennettu neljäs jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) **Kumotaan valtiontuesta Coopérative d'exportation du livre français'lle (CELF) 10 päivänä kesäkuuta 1998 tehdyn komission päätöksen 1999/133/EY 1 artiklan viimeinen virke.**

2) **Vastaaja vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan, ja se velvoitetaan korvaamaan kantajan oikeudenkäyntikulut.**

3) **Ranskan tasavalta vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.**

Mengozzi García-Valdecasas Tiili

Moura Ramos Cooke

Julistettiin Luxemburgissa 28 päivänä helmikuuta 2002.

H. Jung
kirjaaja

P. Mengozzi
jaoston puheenjohtaja